

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-26>

**THE EUROPEAN INTEGRATION FACTOR OF ACTUALISATION
OF THE LEGAL REGULATION IN THE FIELD OF BUSINESS
AND HUMAN RIGHTS IN UKRAINE**

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ФАКТОР АКТУАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ БІЗНЕСУ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ
В УКРАЇНІ**

Sanchenko A. Ye.

*Ph.D. in Law, Senior Researcher,
Head of the Centre for Advanced Studies
and Cooperation on Human Rights
in Economics, Leading Research Fellow
of the Department of Modernization
of Economic Law and Legislation,
State Institution "V. Mamutov Institute
of Economic and Legal Research
of the National
Academy of Sciences of Ukraine"
Kyiv, Ukraine*

Санченко А. Є.

*кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, керівниця
Центру перспективних досліджень
і співробітництва з прав людини
в сфері економіки, провідний
науковий співробітник відділу
проблем модернізації господарського
права та законодавства,
Державна установа «Інститут
економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної
академії наук України»
м. Київ, Україна*

Повоєнне відновлення України, на підставі її конституційно закріпленого геополітичного вибору розвитку [1], невід’ємно пов’язане з її інтегруванням до європейського політико-правового, соціально-економічного та адміністративного простору, який у сучасності формується і прогресує на засадах Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року (Порядок денний) [2]. Запорукою сталого розвитку, серед іншого, є справедливі людино-центричні суспільні відносини у сфері бізнесу та прав людини, регламентовані актами Міжнародної організації праці, Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, Європейською соціальною хартією, Хартією основних прав Європейського Союзу та на додаток до них – Керівними принципами ООН з питань бізнесу та прав людини (Керівні принципи ООН) [3] як глобальним дороговказом.

Як відомо, 25 червня 2024 р. офіційно відкрито переговори про вступ України до Європейський Союз (ЄС). За словами Хаджі Лакхбі, очільниці Міністерства закордонних та європейських справ Бельгії, «Шлях до досягнення цього моменту був складним, і рішучість України здійснити необхідні реформи справді вражає. [...] Майбутнє України та

її громадян – у Європейському Союзі» [4]. На наше переконання, це твердження шанованої європейської високопосадової дипломатки заслуговує на повагу, варте бути визнаним вірним й таким, що відображає погляди більшості українців і демократично налаштованих європейців. Результати та поточні віхи шляху України від пост-тоталітарної до європейської демократичної держави є важливими у контексті передвступних переговорів, скринінгу (ретельній порівняльній перевірці) вітчизняного законодавства на його відповідність правовим нормам ЄС, адаптації, транспозиції та імплементації нашої державою вельми розвинутого та постійно вдосконалюваного *acquis* ЄС.

Значних результатів досягнуто, передусім, у ході виконання Україною зобов'язань перед Радою Європи (з 1995 р.), реалізації Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (з 1998 р.) [5] та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (з 2014 р.) [6]. Наше вивчення цих угод свідчить про їх комплексний підхід до впровадження демократичних цінностей, принципів і норм щодо поваги прав людини та функціонування соціально-орієнтованої ринкової економіки на виконання статті 21 Договору про ЄС [7], а отже – сучасних основ у сфері бізнесу та прав людини, в українську політику, законодавство, управління (публічне і корпоративне), господарську та суспільну діяльність. Відповідні акти *acquis* ЄС регламентують обов'язковість положень угод ЄС (зокрема угод із третіми країнами) у сфері торгівлі, інвестицій та ін. щодо прав людини (трудових, екологічних включно) [8] й корпоративної відповідальності [9] та їх неухильне виконання сторонами таких угод.

Євроінтеграційний чинник впровадження в Україні системи норм щодо бізнесу і прав людини є визначальним. Адже ЄС є лідером у розробленні, імплементації та просуванні всесвітньо визнаної парадигми суспільних відносин у цій сфері, яка має органічну трискладову структуру, охоплюючи взаємозв'язки між державою, бізнесом та людиною (суспільством). Вона встановлює принципову неодмінність і) виконання державою її обов'язку забезпечувати і захищати права людини, зокрема й через правові норми та механізми регулювання бізнес-діяльності, ii) відповідальності бізнесу поважати права людини, iii) реалізації релевантної ролі держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства у справі доступу осіб, чий права порушено бізнесом, до ефективних державних і недержавних засобів захисту. Стратегії та пріоритети діяльності ЄС спрямовані зокрема і на те, щоб резильєнтна і конкурентоспроможна економіка працювала для людей та бізнесу й щоб усіма відповідними учасниками суспільних відносин забезпечувалися соціальна справедливість і добробут [10].

Відповідно останніми десятиліттями інтенсивно розвивається правове поле ЄС та його держав-членів щодо рамок діяльності держав, зокрема й через Національні плани дій у сфері бізнесу і прав людини [11], а також щодо вимог по відношенню до суб'єктів малого, середнього, великого та багатонаціонального бізнесу стосовно їхньої соціально відповідальної корпоративної політики та операційної діяльності. Вони мають включати належну обачність щодо прав людини, нефінансову звітність, які охоплюють й їхні ділові відносини у ланцюгах створення вартості в країнах та регіонах, що зазнають впливу конфліктів, війн і кризисних станів. Серед правових здобутків ЄС у цій галузі – Директива 2024 р. щодо належної обачності для корпоративної сталості [12], Регламент 2017 р. про зобов'язання з належної обачності в ланцюгах постачання для бізнесу ЄС, що імпортує олово, тантал, вольфрам та їхні руди і золото, які походять із вражених конфліктом регіонів та із зон високого ризику [13], Директива 2014 р. про розкриття підприємствами всіх секторів економіки нефінансової звітності та інформації соціального й екологічного характеру [14], рішення Європейського парламенту 2013 р. «Корпоративна соціальна відповідальність: підзвітна, прозора та відповідальна поведінка бізнесу та стале зростання»[15] й «Корпоративна соціальна відповідальність: просування інтересів суспільства і шлях до сталого та інклюзивного відновлення»[16], Директива 1985 р. про оцінку впливу окремих публічних і приватних проєктів на довкілля [17], ін. Зауважимо, що ЄС корелює свої стратегічні та правові напрацювання у цій сфері з Порядком денним і Керівними принципами ООН та актами і стандартами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Умови виконання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року [18] й одночасної підготовки України до вступу до ЄС та ОЕСР посилено сприяють удосконаленню вітчизняної політики, правової бази та управлінської практики щодо впровадження міжнародних норм із питань бізнесу та прав людини.

Наш аналіз стану впровадження на 2022 р. Керівних принципів ООН у чинні ключові стратегічні політико-правові документи – Концепцію реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року [19], Національну економічну стратегію на період до 2030 року [20], Національну стратегію у сфері прав людини [21], а також у проєкт Плану відновлення України [22], доводить наявність недоліків і прогалин у їхньому змісті, необхідність їх перегляду для якісного і системного узгодження з актуальними міжнародними нормами та досвідом їх імплементації у площині бізнесу і прав людини, забезпечення координованості між собою цих детермінуючих практику документів та

чіткого національного плану дій, виконання якого має бути гарантовано інституційно, кадрово та фінансово. Належний стан імплементації в Україні принципів і норм у сфері бізнесу та прав людини, на жаль, неможливо було забезпечити також і тому, що Уряд України не уповноважив на це жоден з центральних органів виконавчої влади [23].

Отже, необхідні вдосконалення мають бути здійснені Україною у ході виконання завдань переговорної рамки щодо вступу до ЄС, затвердженої рішенням Європейської ради 21 червня 2024 р. [24]. Вона традиційно містить сім кластерів, але нині посилено акцентує на фундаментальних реформах, передбачених першим кластером, що одночасно є й фінальним у переговорах про вступ. Тому, як у ній зазначено, «Україні потрібно повністю провести реформи у сферах верховенства права і основоположних прав, зміцнення демократичних інститутів та реформи державного управління, а також економічних критеріїв та продовжити їх впровадження». Варто зауважити, що український Уряд ухвалив «переговорну архітектуру», веде роботу зі скринінгу законодавства і має плани та очікування щодо відкриття кластерів «Основоположні реформи» та «Внутрішній ринок» у переговорах із ЄС у першій половині 2025 року. Про це свідчить нещодавня публічна заява Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції і Міністерки юстиції О. Стефанішиної про те, що Україна до кінця 2024 р. має завершити всю відповідну роботу. Серед іншого, було зазначено, що кластер «Внутрішній ринок» є «мікроконституцією членства», базовими вимогами, які Україні треба виконати якнайшвидше, щоб ефективніше рухатися й за іншими напрямками переговорних рамок [25]. Зауважимо, що ці два кластери охоплюють глави *acquis* ЄС «Судочинство та основоположні права», «Юстиція, свобода, безпека», «Публічні закупівлі», «Статистика», «Фінансовий контроль», «Вільна торгівля товарами», «Вільний рух робочої сили», «Надання послуг і відкриття бізнесу», «Вільний рух капіталу», «Корпоративне право», «Інтелектуальна власність», «Політика щодо конкуренції», «Фінансові послуги», «Захист споживачів та охорона здоров'я». Очевидно, що принципи і норми стосовно бізнесу та прав людини є повністю у площині цих та інших реформ у рамках низки наступних кластерів, адже ЄС вбачає у впровадженні цих принципів і норм великий потенціал для зростання економіки та розвитку відповідальних і взаємовигідних суспільних відносин на теренах Європи та поза її межами.

Тому, на наш погляд, плани українського Уряду мають бути обґрунтовано амбіційними, й комплексне реформування політики, законодавства та управління, аби бути ефективним, має спиратися на об'єктивний аналіз попередніх досягнень і помилок, результати актуальних

науково-практичних досліджень, досвід інших держав-членів ЄС й всебічний аналіз думок різних верств і груп населення України. Використання нещодавно запровадженого інструменту ЄС для допомоги Україні «Ukraine Facility» на 2024–2027 рр. [26] забезпечить можливість системного осучаснення правового регулювання відносин у сфері бізнесу та прав людини, щоби воно відповідало поточним вітчизняним і зарубіжним реаліям та перспективним тенденціям їх трансформацій у повоєнні часи, а також підвищеному попиту мешканців України нині та після війни на соціальну справедливість і мирний добробут на основі гарантованої реалізації їх прав, загальнолюдських цінностей, національного євроінтеграційного вибору та сталого розвитку.

Література:

1. Конституція України: Основний Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Преамбула, ст.ст. 85, 102, 116). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Перетворення нашого світу: Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року: Резолюція 70/1 Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 р. (A/RES/70/1). URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku>

3. Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини: Реалізація Рамкової програми Організації Об'єднаних Націй «Захист, повага та засоби захисту» (схвалено Резолюцією Ради ООН з прав людини 17/4 від 16.06.2011 р.): Зміцнення засад у сфері бізнесу та прав людини: драйвери для України : збірник науково-практичних матеріалів міжнародного проекту / наук. ред. В. А. Устименко. Київ : НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2019. С. 164–199. URL: http://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/05/Drayveri_block_200str_100ekz.pdf

4. EU opens accession negotiations with Ukraine. Council of the European Union, International ministerial meetings. Press release, 25 June 2024. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/25/eu-opens-accession-negotiations-with-ukraine/>

5. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, ратифіковано Законом України № 237/94-ВР від 10.11.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії

і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифіковано із заявою Законом України № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

7. Treaty on the European Union: Consolidated version of the Treaty on the European Union, OJ C 326, 26.10.2012, p. 13–390. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF

8. Commission Communication on the Inclusion of Respect for Democratic Principles and Human Rights in Agreements between the Community and Third Countries (Brussels, 23.05.1995 COM(95) 216 final). URL: <http://aei.pitt.edu/4097/1/4097.pdf>

9. European Parliament resolution of 25 November 2010 on corporate social responsibility in international trade agreements (Para 26–27), (2009/2201(INI)) OJ C 99E, 3.4.2012, p. 101–111. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2010-0446_EN.html

10. The European Commission's priorities. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024_en; An economy that works for people: Ensuring social fairness and prosperity. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people_en

11. National Action Plans on Business and Human Rights. URL: <https://globalnaps.org/>

12. Directive (EU) 2024/1760 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on corporate sustainability due diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 and Regulation (EU) 2023/2859 (Text with EEA relevance), *OJ L*, 2024/1760, 5.7.2024. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj>

13. Regulation (EU) 2017/821 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 laying down supply chain due diligence obligations for Union importers of tin, tantalum and tungsten, their ores, and gold originating from conflict-affected and high-risk areas. *OJ L* 130/1, 19.5.2017. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2017:130:FULL#ntr4-L_2017130EN.01000101-E0004

14. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups, *OJ L* 330, 15.11.2014, p. 1–9. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj>

15. European Parliament resolution of 6 February 2013 on corporate social responsibility: accountable, transparent and responsible business behaviour and sustainable growth (2012/2098(INI)). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A5A2013IP0049>

16. European Parliament resolution of 6 February 2013 on Corporate Social Responsibility: promoting society's interests and a route to sustainable and inclusive recovery (2012/2097(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2013-0050_EN.html

17. Council Directive 85/337/EEC of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, *OJ L* 175, 5.7.1985, p. 40–48. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31985L0337>

18. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

19. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 р. № 66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>

20. Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3.03.2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>

21. Національна стратегія у сфері прав людини, затверджено Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>

22. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

23. Санченко А. Є. Звіт щодо поточного стану імплементації розділу про бізнес та права людини Національної стратегії України у сфері прав людини, інтеграції Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини у національні стратегічні документи з прав людини, відновлення та розбудови миру. Програма розвитку ООН, 2023. 102 с. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/zvit-shchodo-potochnoho-stanu-implenetsiyi-rozdilu-pro-biznes-ta-prava-lyudyny-natsionalnoyi-stratehiyi-ukrayiny-u-sferi-prav>

24. Accession Document (AD 9/24). General EU Position. Ministerial meeting opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union (Luxembourg, 25 June 2024), Brussels, 21 June 2024. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf>

25. Стефанішина очікує на відкриття двох кластерів у переговорах з ЄС у першій половині 2025 року. Європейська правда, 6 вересня 2024 р. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2024/09/6/7193655/>

26. The Ukraine Facility. Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-facility/#facility>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-27>

**THE PLACE OF TRADE LEGISLATION AND ITS IMPACT
ON ECONOMIC ACTIVITY DURING MARTIAL LAW
IN UKRAINE**

**МІСЦЕ ТОРГОВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Syrotko M. V.

*Postgraduate Student
State Organization "V. Mamutov
Institute of Economic and Legal
Research of the National Academy
of Sciences of Ukraine"
Kyiv, Ukraine*

Сиротко М. В.

*аспірант
Державна установа «Інститут
економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної
академії наук України»
м. Київ, Україна*

В умовах воєнного стану значно посилилася потреба в адаптації та ефективному правовому регулюванні господарсько-торговельної діяльності. Воєнний стан наклав на економіку країни безліч викликів, водночас відкривши нові можливості для регулювання та ведення бізнесу.

Початок повномасштабного вторгнення Росії в Україну став критичним моментом, який кардинально змінив умови господарювання. Відповіддю на ці виклики стало прийняття низки законів та регуляцій, спрямованих на підтримку бізнесу та адаптацію до воєнних реалій.

Для подальшого розвитку господарсько-торговельної діяльності в умовах воєнного стану в Україні необхідно продовжувати вдосконалювати правове регулювання, зокрема щодо основних напрямів економічної політики держави, визначених ст. 10 ГК України [1]. Такі зміни мають бути спрямовані на забезпечення економічної стабільності та захисту національних інтересів. Особлива увага повинна бути приділена таким аспектам, як:

– **підтримка бізнесу.** Продовження програм підтримки та стимулювання бізнесу, зокрема, шляхом збереження доступу до кредитів за пільговими умовами, спрощення процедур ліцензування та реєстрації